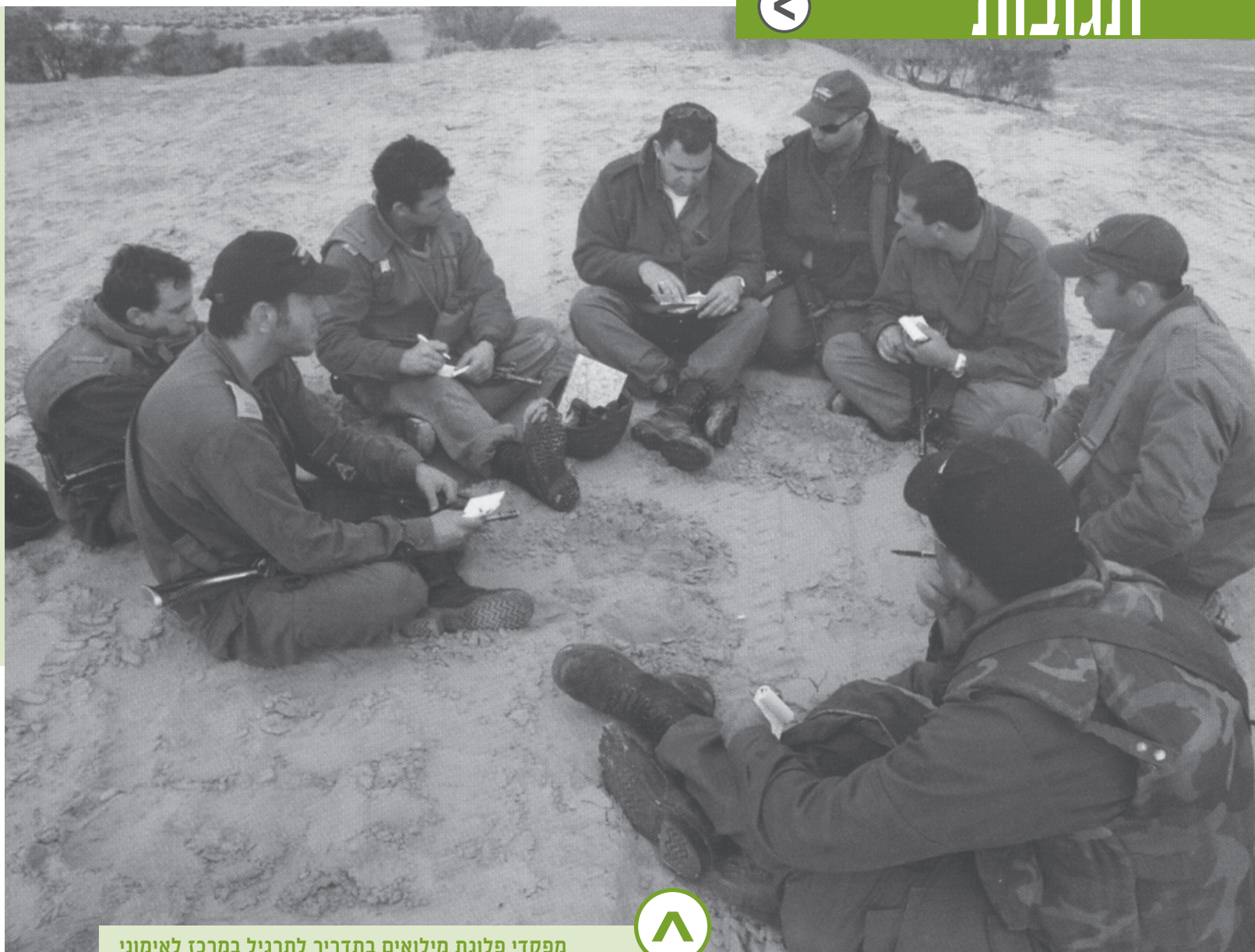

מפקדי פלוגת מילואים בתדריך לתרגיל במרכז לאימוני יבשה (מל"י) | העובדות במציאות מראות כי בשעת מבחן - למשל במבצע "חומת מגן" להדברת הטרור משטחי יהודה ושומרון - עמד שיעור ההתייצבות ליחידות המילואים על יותר מ-100%

במאמרו "לאן נעלם התמרון" (מערכות 420-421) מנסה תא"ל איתי ברון להסביר מדוע נמנע צה"ל מלתמרון במלחמת לבנון השנייה. אולם הסבריו נשענים על שלושה מיתוסים שהגיע הזמן לנפצם

חיים רוזנברג

לשעבר הממונה על התכנון ארוך הטווח ברפא"ל

העובדות במציאות מראות כי בשעת מבחן עמד שיעור ההתייבבות ליחידות המילואים על יותר מ-100%

חמים. את האשם יש לחפש בליקויים בתפקודה של ההנהגה המדינית, כלומר במדינאות לקויה, ובתפקודה של ההנהגה הצבאית, כלומר במצב ביאות לקויה.¹

מיתוס דעת הקהל

מיתוס נוסף במאמר הוא שדעת הקהל היא שגרמה לממשלה לצאת חד-צדדית מלבנון בשנת 2000. אולם סקרי דעת קהל שערך פרופ' אשר אריאן מהמרכז למחקרים אסטרטגיים של אוניברסיטת תל-אביב בשנות ה-90 מציגים תמונה שונה. סקר שנעשה ב-1997 העלה ש-59% מהנשאלים התנגדו ליציאה חד-צדדית מלבנון. זו גם הייתה עמדתו של אהוד ברק באותה השנה.² ב-1998 היה עדיין רוב של 56% למתנגדים, ורק ב-1999, השנה שבה הודיע ברק שהוא יוציא את צה"ל מלבנון בתוך שנה, הביעו 55% מהנשאלים תמיכה בנסיגה חד-צדדית.³

כלומר, הציבור הלך אחרי הממשלה. כאשר הממשלה לא דיברה על נסיגה מלבנון, גם הציבור לא לחץ לנסיגה, בוודאי לא לנסיגה חד-צדדית. הלחץ באותן השנים היה בעיקר של כמה עיתונאים בעלי עוצמה רבה בתקשורת, אך לא בהכרח בעלי הבנה בענייני צבא וביטחון.

מיתוס הבוץ הלבנוני

המיתוס אחרון שלדעתי יש לנפץ הוא מיתוס "הבוץ הלבנוני". יש פער גדול בין מה שהיה במציאות לבין מה שהציגה התקשורת לציבור ושאותו הגדירה "הבוץ הלבנוני". בשנים האחרונות לפני הנסיגה בשנת 2000 שהו ברצועת הביטחון כ-500 חיילים ישראלים בלבד - חלק זעיר מכוחו של צה"ל. לצידם שירתו גם חיילי צד"ל. במשך 15 שנים - בין יוני 1995 ועד לנסיגה מרצועת הביטחון במאי 2000 - היו לצה"ל 260 הר"גים. מדובר בממוצע של 17 הרוגים בשנה. באותה התקופה היו לצד"ל 438 הרוגים - ממוצע של 29 הרוגים בשנה.⁴ ראוי לציין שבמשך השנים הלכה והשתפרה הלחימה של צה"ל נגד החזבאללה.

שלושה מיתוסים על המלחמה בלבנון

מבוא

המאמר המעניין של תא"ל איתי ברון "לאן נעלם התמרון?" (מערכות 420-421) דן בשאלה מה היו הגורמים לשינוי היחס בצה"ל כלפי התמרון - שינוי שלפי המאמר בא לידי ביטוי מובהק במלחמת לבנון השנייה.

הסיבות העיקריות לכך, לדעת המחבר, הן הגברת האיומים על המהלך המתמרון ובעיקר שינויים פוליטיים וחברתיים שחלו בחברה הישראלית בשלושת העשורים האחרונים. המחבר מנסח זאת כך: "פיחות דרמטי במודל הקולקטיביסטי, הממלכתי, של מדינת 'האומה במדים' שנוצר בשנות ה-50 וליווה את ישראל עד לתחילת שנות ה-80". במילים אחרות, יש לכאורה פיחות ברצון של החברה הישראלית להילחם על אינטרסים של הכלל, כולל אינטרסים ביטחוניים. מסקנת המחבר היא שיש לפתח תפיסת תמרון "רלוונטית יותר" שתדע להתמודד טוב יותר עם השינויים החברתיים והצבאיים המטילים על התמרון מגבלות קשות.

מיתוס המוטיווציה

תמיד טוב לבחון מחדש דוקטרינות, תפיסות ותכנונים - בתנאי שזה נעשה על בסיס ניתוח נכון של המציאות. אולם למאמר השתרבו כמה מיתוסים. המיתוס העיקרי, שעומד בבסיס מאמרו של ברון, הוא שהחברה הישראלית הפכה לחברה שיש בה פחות מוטיווציה להילחם באויביה. אומנם חלו שינויים בחברה הישראלית, אך נראה כי קיים בלבול בין מיתוסים שמנפיקה התקשורת רבת העוצמה - אך לא בהכרח המדויקת - לבין המצב האמיתי של חברה הישראלית. העובדות במציאות מראות כי בשעת מבחן - למשל במבצע "חומת מגן" להדברת הטרור משטחי יהודה ושומרון - עמד שיעור ההתייבבות ליחידות המילואים על יותר מ-100%. התופעה הזאת חזרה על עצמה במלחמת לבנון השנייה, וגם בה עמד שיעור ההתייבבות על יותר מ-100%. במלחמת לבנון השנייה אף הביעו כוחות המילואים תסכול נוכח אי-הפעלתם לעצירת ירי הרקטות שחלפו מעל לראשיהם בדרך לערים בישראל. את היעדר התמרון במלחמת לבנון השנייה לא ניתן אפוא ליחס לחוסר מוטיווציה של הכוחות הל-

תא"ל משה צ'יקו תמיר, שלחם שנים רבות בלב-נון, קבע - בניגוד למיתוס - כי "שנת 2000 הייתה המוצלחת בכל שנות הפעילות של צה"ל בלבנון".⁵ אם כך, מן הסתם הייתה השנה הזאת הגרועה ביותר לחזבאללה, והוא היה אז ארגון מוכה. השהות בלבנון הייתה אומנם ארוכה, וצה"ל יכול היה להגיע להישגיו עוד לפני שנת 2000, אך המ-גמה של נטיית הכף לטובת צה"ל במלחמה בלבנון הייתה ברורה.⁶

היחס של צה"ל לתמרון

ממאמרו של תא"ל ברון גם ניתן להסיק כאילו החליט צה"ל מלכתחילה לוותר על התמרון, אך המציאות שונה. יש לציין שלצה"ל הייתה תוכנית לתמרון בלבנון בשם "מגן הארץ".⁷ התוכנית עוצ-בה ב-2003, בתקופת הרמטכ"ל משה יעלון, קיב-לה את אישורו של שר הביטחון מופז ואף תורגלה. על-פי התוכנית הזאת, את התמרון אמורים היו לפתוח כוחות רגלים וכוחות מוסקים, ורק אחר כך צריכים היו להצטרף אליהם כוחות משוריינים. יציאת צבא סוריה מלבנון וההתעצמות הגדולה של מערך ההגנה של החיזבאללה בדרום לבנון הביאו לעדכון התוכנית בתקופת הרמטכ"ל דן חלוץ, אך התוכנית המעודכנת טרם אושרה כאשר פרצה המלחמה ביולי 2006.

השפעת מלחמת המפרץ הראשונה על צה"ל

במאמרו מזכיר תא"ל ברון את ההשערה שמלח-מת המפרץ הראשונה (1991) השפיעה על אופיים של מבצע "דין וחשבון" (1993) ושל מבצע "ענבי זעם" (1996) נגד החזבאללה - מבצעים שהיו מבוססים בעיקר על אש. אם כך אכן היה, הרי היו קצינים בצה"ל שלא הפי-קו את הלקח הנכון ממלחמת המפרץ הראשונה. צוות של רפא"ל להפקת לקחים ממלחמת המפ-רץ הראשונה, שבו השתתפו גם אני, לא התעלם מהתמרון הקרקעי הגדול הכפול שביצעו כוחות הקואליציה לאחר ימים רבים של אש, כלומר לאחר הפצצות ממושכות על מטרות תשתית ועל מטרות צבאיות בעיראק.⁸ מכאן שזאת לא הייתה מלחמה של אש בלבד, אלא מלחמה שבה גייסות גדולים ביצעו תמרון כפול: איגוף של הכוחות העיראקיים בכוחית ותמרון איגוף גדול נוסף, ממערב לאיגוף הראשון, של כוחות עיראקיים בעיראק באמצעות כוחות גדולים ממונעים ומוסקים. הצוות של רפא"ל גם זיהה - בצד היתרונות - את מגבלותיו של הנשק המדויק באותה המלחמה ואת הצורך להבין שהטכנולוגיה - עם כל יתרונותיה

תיה - היא לא חזות הכול ובוודאי לא תחליף למצביאות ולמנהיגות.

עם זאת נראה שהשאלה החשובה ביותר שבה היה צריך לפתוח את הדיון היא איך משיגים ניצחון במ-לחמה בצורה המהירה ביותר ועם מספר נפגעים קטן ככל האפשר. התשובה לשאלה הזאת היא כנראה שיש להוציא את צבא האויב משיווי משקל, כלומר להעמידו במהירות בפני מצבים קריטיים ומפתיעים שאין לו תשובה עליהם.

התמרון יכול להיות אחד הכלים להשגת הניצחון. (במונח תמרון הכוונה היא לתמרון ממונע, רגלי, מוסק, מוצנח ואמפיבי - לפי הצורך). אם לתמרון יקדמו פגיעה מדויקת וסימולטנית באלמנטים חיוניים לאויב וכן הפתעות נוספות, כמו הפתעה בהפעלת אמל"ח חדש והפתעה בזמן, אז כנראה יש סיכוי להוציא אותו משיווי משקל. התמרון צריך להימדד לפי תרומתו להוצאת האויב משיווי משקל.

תנאי חיוני להפעלה נכונה של הכוח הוא איכות המצביאות הצבאית ואיכות של המנהיגות הביטחונית-מדינית

לסיכום, הסיבה העיקרית לרתיעה של צה"ל מתמרון אינה נובעת מהחברה הישראלית, אלא היא קודם כול כשל מנהיגותי של הרמה המדינית ושל הרמה הצבאית הבכירה וכשל של אי-הבנת המגבלות של הט-כנולוגיה בכלל ושל החימוש המדויק בפרט. אפשרות אחרת היא שמדובר בבריחה ממנהיגות לטכנולוגיה כדי שתשמש תחליף למנהיגות.

תנאי חיוני להפעלה נכונה של הכוח הוא איכות המצביאות הצבאית ואיכות של המנהיגות הביטחונית-מדינית.

הערות

1. דו"ח ועדת וינוגרד, פרק 16, עמ' 515-539.
2. דברי ברק במליאת הכנסת ב-9 בדצמבר 1997. "רק עמידה על שלנו, בשום אופן לא נסיגה חד-צדדית (מלבנון), בשום אופן לא לזוז בלי הסכם". ראו לציין שבאותה התקופה היה ברק ראש האופוזיציה.
3. אשר אריאן, "דעת קהל בישראל בנושא לבנון", **עדכן אסטרטגי**, כרך 2 גיליון 1, יוני 1999.
4. במלחמת "שלום הגליל" (בין 5 ביוני 1982 ל-5 בספטמבר 1982) היו לצה"ל 349 הרוגים - מרביתם בלחימה נגד הסורים בשבוע הראשון. בתקופה שבה שהה צה"ל בלבנון (בין ספטמבר 1982 ליוני 1985) היו לצה"ל 187 הרוגים - יותר ממחציתם מפעילות של מחבלים פלסטינים. ב-15 שנות קיומו של אזור הביטחון (בין יוני 1985 למאי 2000) היו לצה"ל 260 הרוגים - ממוצע של 17 הרוגים בשנה. אליהם יש להוסיף עוד 438 הרוגים של צד"ל - ממוצע של 29 הרוגים בשנה. בסך הכול היו לישראל 796 הרוגים ב-18 שנים - מתוכם 7 אזרחים. ב-12 השנים לפני מלחמת של"ג (1970-1981) היו לישראל בחזית לבנון 250 הרוגים, מהם 140 אזרחים - ממוצע של 20 הרוגים בשנה. בשש השנים מאז היציאה מלבנון - כולל מלחמת לבנון השנייה - היו לישראל בחזית לבנון 180 הרוגים - ובהם 50 אזרחים. זהו ממוצע של 30 הרוגים בשנה.
5. תא"ל משה (צ'יקו) תמיר, **מלחמה ללא אות**, מערכות, 2005, עמ' 241.
6. אחת הבעיות שעיקבו את השגת ההישג הזה הייתה אי-בקיות של מפקדים בצה"ל בספרות מקצועית צבאית. **שם**, עמ' 275.
7. דו"ח וינוגרד, עמ' 276.
8. צוות רפא"ל היה בקשר עם צוות מקביל של המפכ"ש בראשות ראש תו"פ דאז, תא"ל שלמה ינאי, ולא זכור שהצוות הזה הגיע למסקנה שניתן לנצח באמצעות אש בלבד.

